

Ženski sud - feministički pristup pravdi

Izveštaj za period jul, avgust, septembar 2014.

Donosimo kratak izveštaj o aktivnostima Žena u crnom u vezi sa organizovanjem Ženskog suda-feministički pristup pravdi u navedenom periodu. Izveštaj se uglavnom odnosi na aktivnosti u Srbiji, kao i na zajedničke aktivnosti partnerskih organizacija. Aktivnosti realizovane u drugim državama bivše Jugoslavije zastupljene u meri u kojoj su Žene u crnom kao nositeljke programskih aktivnosti, dobile informacije od drugih članica Organizacionog odbora Ženskog suda.

Ukoliko vas zanimaju opširnije informacije, možete ih naći na našem web-sajtu

www.zeneucrnom.org i www.zenskisud.org ili nam se obratite putem mail:

zeneucrnombeograd@gmail.com i office@zeneucrnom.org.

Unapred se solidarno zahvaljujemo.

Krajem 2010. godine članice Inicijativnog odbora u sastavu: Žene ženama, Sarajevo (Bosna i Hercegovina), Centar za žensko i mirovno obrazovanje Anima iz Kotora (Crna Gora), Centar za ženske studije i Centar za žene žrtve rata, iz Zagreba (Hrvatska), Ženska mreža Kosova, Ženske studije i Žene u crnom iz Beograda, pokrenule su inicijativu za organizovanje Ženskog suda na prostoru bivše Jugoslavije. IO sada ima 11 organizacija iz svih država bivše Jugoslavije. Na sastanku održanom početkom februara 2013. godine Inicijativni odbor je prerastao u Organizacioni odbor Ženskog suda.

Žene u crnom su nositeljke programskih aktivnosti na organizovanju Ženskog suda, dogovaraju i koordinišu sve aktivnosti sa organizacijama koje čine Organizacioni odbor.

U ovom izveštajnom periodu su realizovane sledeće aktivnosti:

I Feministička etika brige - podrška potencijalnim svedokinjama

U okviru podrške ženama koje su svedočile na feminističkom diskusionom kružoku o militarističkom/etničkom/ekonomskom/rodnom nasilju.

1. Regionalni sastanci podrške potencijalnim svedokinjama:

- 3/4/5. septembar, Vrnjačka Banja: Žensko svedočenje - nova paradigma istorije - četvrti zajednički sastanak sa potencijalnim svedokinjama, iz Srbije, ali i iz Bosne i Hercegovine i Crne Gore.

Na sastanku su učestvovala 32 žene iz sledećih gradova: Beograd, Priboj, Kruševac, Smederevska Palanka, Zvornik, Tuzla, Leskovac, Pljevlja, Bela Reka, Novi Bečej, Zrenjanin, Kotor, Kraljevo, Šabac, Bihać, Bar, Nikšić, Bilbao. Program se sastojao od sledećih segmenata:

- Projekcije dokumentarnih filmova: o ženskim sudovima - iskustva iz sveta, o procesu organizovanja žs u ex ju, Vrt ispunjen ženskim nadama (o Ženskoj komisiji za istinu u Kolumbiji).

Radionice:

- O procesu Ženskog suda - feministički pristup pravdi,
- Ja svedočim,
- Prisustvo u javnom prostoru i Zamišljam drugačiji svet

Pozorišna predstava Dah teatra Prisustvo odsustva

Predavanja, diskusije, razgovor sa Karlosom Beristainom/Carlos Beristain:

- O procesu Ženske komisije u Kolumbiji
- O procesu Ženskog suda za bivšu Jugoslaviju – zajedničko promišljanje, analiza...
- Strahovi u vezi sa ŽS: o vrstama strahova koje potencijalne svedokinje osećaju, o individualnim i društvenim posledicama straha, o suočavanju sa strahom, o 'upravljanju' strahovima...
- Podrška svedokinjama – psihološka, politička, moralna...

- Dogovori o aktivnostima u budućem periodu.

- 26/27. septembar, Brčko: održan je četvrti regionalni sastanak podrške potencijalnim svedokinjama. Na sastanku je učestvovala 31 žena iz sledećih gradova: Nikšić, Zagreb, Tenja, Sarajevo, Tuzla, Bratunac, Priboj, Kruševac, Leskovac, Veles, Skopje, Tetovo, Beograd, Vareš, Kotor.

Program se sastojao od terapijskog rada sa potencijalnim svedokinjama.

II Radni konsultativni sastanci

U skladu s Feminističkim kodeksom o organizovanju Ženskog suda, kojim smo se obavezale na deljivost znanja, zajednički procesi razmišljanja, ovi sastanci su deo demokratskog procesa. Na njima analiziraju rezultati dosadašnjih aktivnosti, definišu se budući koraci u procesu razumevanju i stvaranja i pravde sa feminističkog aspekta. U skladu sa Feminističkom etikom procesa organizovanja ŽS, pored zajedničkih Radnih konsultativnih sastanaka, pokrenuto je mnoštvo drugih vidova rada na nivou zemalja: redovni operativni radni sastanci, radionice, sastanci pravnog tima, diskusione fokus grupe, diskusioni kružoci, itd. U ovom izveštaju navedene su prevashodno aktivnosti u Srbiji, kao i one koje smo dobile od partnerskih organizacija u svakoj od zemalja bivše Jugoslavije:

1. Sastanak Organizacionog odbora Ženskog suda/OO ŽS: održan je 23.-25. jula u Beogradu u prostorijama ŽuC-a. Na ovom radnom sastanku OO ŽS su učestvovala: Radnom sastanku su prisustvovala sledeće članice OO ŽS: Daša Duhaček, Centar za ženske studije, Beograd, Srbija, Jadranka Miličević, Fondacija Cure, Sarajevo/Bosna i Hercegovina, Ljupka Kovačević, Anima, Kotor, Crna Gora, Nela Pamuković, Centar za žene žrtve rata, Zagreb/Hrvatska, Savka Todorovska, Savet za ravnopravnost, Skopje/Makedonija, Staša Zajović, Žene u crnom, Beograd/Srbija, Sastanku su prisustvovala i: Marijana Stojčić i Zorica Trifunović ŽuC, Beograd.

Teme ovog sastanka su bile: dosadašnji proces organizovanja ŽS; Izazovi, teškoće, prepreke; dogovor o zajedničkim aktivnostima u narednom periodu; zajednička izrada regionalnog projekta za ŽS. Zbog nemogućnosti da se završni događaj ŽS održi u ranije planiranom terminu, dogovoreno je da se ovaj događaj održi od 7. do 10. maja 2015. u Sarajevu, Bosna i Hercegovina, itd.

2. Sastanci sa drugim grupama:

- *30.09.2014.* - Sastanak Povjerenstva za praćenje i unaprjeđenje sustava podrške žrtvama i svjedocima, u Ministarstvu pravosuđa, sa svrhom rasprave o Nacionalnoj strategiji razvoja sustava podrške žrtvama i svjedocima u RH.
- *01.07.2014.* - na sjednici Saborskog odbora za zakonodavstvo
- *09.07.2014.* - na sjednici Saborskog odbora za ljudska prava i prava nacionalnih manjina
- *24.09.2014.* - na sjednici Saborskog odbora za zdravstvo.

Članice Inicijative su sudjelovale na sastancima saborskih odbora na raspravama o Nacrtu prijedloga zakona o pravima žrtava seksualnog nasilja u ratu.

3. Redovni radni sastanci: u prostorijama ŽuC-a u Beogradu; u ovom izveštajnom periodu održano je nekoliko sastanaka i to svakog četvrtka; na sastancima učestvuju članice koordinatorskog tima ŽuC-a, a ponekad se u rad uključuje i članice Ženskih studija iz Beograda. Na sastancima se: razmjenjuju informacije, razmišljanja, dileme, analiziraju se rezultati urađenih aktivnosti, definišu se i dogovaraju buduće aktivnosti, itd. Na ovim sastancima učestvuje od pet do 10 članica koordinatorskog tima.

III Video aktivizam

Video aktivizam koji podrazumeva realizaciju video materijala u vezi sa feminističkim pristupom pravdi; obuhvata i prevod i titlovanje dokumentarnih filmova o iskustvima nenasilnih pokreta protiv nekažnjivosti zločina, neoliberalne ekonomske globalizacije, itd.

U ovom izveštajnom periodu urađeni su sledeći dokumentarni filmovi:

- *Pamtimo hrabri otpor žena (4,27 min.):* feminističko-antimilitaristička akcija organizovana u Kruševcu – u znak sećanja na otpor žena Rasinskog okruga prisilnoj mobilizaciji tokom rata na Kosovu i Nato bombardovanja.

- *Hrana, ne oružje (5,56 min):* feminističko antimilitaristička akcija u Nišu povodom međunarodnog dana ženskih akcija za mir i razoružanje.

- *Nikad nećemo zaboraviti genocid u Srebrenici (9,15 min.):* mirovna akcija u Valjevu u organizaciji ŽUC-a i mirovne inicijative "Mirovni aktivizam-biciklistički aktivizam".

- *Nikad nećemo zaboraviti genocid u Srebrenici (9,53 min.):* akcije koju su Žene u crnom organizovale u Beogradu povodom godišnjice genocida u Srebrenici.

IV Izdavačka delatnost

Cilj je produbljivanja znanja potrebnih za proces organizovanja ŽS – feministički pristup pravdi: leci, čitanke, itd.

U ovom izveštajnom period od izdavačkih jedinica, iz štampe je izašlo sledeće:

- *Ženski sud: feministički pristup pravdi* - obrađeni materijali (januar - jul 2014.) - 135 str.

- *Transkript sastanka podrške potencijalnim svedokinjama za ŽS*- Vrnjačka Banja - 34 str.

- *Transkript sastanka podrške potencijalnim svedokinjama za ŽS*- Brčko - 32. str.

V Umetničko aktivistički angažman - ulične akcije

Razvijanje i jačanje feminističke etike odgovornosti, kao i nenasilnog otpora svim vidovima diskriminacije i eksploatacije:

1. ulične akcije:

- *8. jul, Valjevo: "Nikada nećemo zaboraviti genocid u Srebrenici"*: na glavnom gradskom trgu održana je manifestacija stajanja u crnini i ćutanju u kojoj je učestvovala grupa od osam (8) aktivista/kinja ŽuC-a iz Beograda, zajedno sa ekipom biciklista/kinja, učesnica/ka pomenutog mirovnog marša. Na tom stajanju istaknuta su bila tri transparenta: Nikada nećemo zaboraviti genocid u Srebrenici, Odgovornost i Žene u crnom za mir i pravdu, a takođe su građankama i građanima deljeni leci o genocidu u Srebrenici.

Tokom ove mirovne akcije aktivistkinje Žena u crnom su napadnute i verbalno i fizički od grupe ultradesničarske organizacije 'četnici Valjeva', navijača i huligana. Tom prilikom četvoro aktivista/kinja su povređeni: Dejan Gašić, Ljiljana Radovanović, Miloš Urošević i Staša Zajović. Učesnici/e biciklističke vožnje su se zbog nebezbednosti vratili/e u Beograd, zajedno sa aktivistima/kinjama ŽuC-a da bi 10. jula nastavili/e put od Beograda do Potočara/Srebrenice.

- *10. jul, Beograd: "11. jul - Dan sećanja na genocid u Srebrenici – Proglasite!"*: Protest ispred Predsedništva Srbije u okviru istoimene kampanje, u organizaciji Žena u crnom, Centra za kulturnu dekontaminaciju, Komiteta pravnika za ljudska prava, Fonda za humanitarno pravo i Helsinškog odbora za ljudska prava u Srbiji. U akciji su učestvovali/i aktivistkinje Mreže žena u crnom Srbije, kao i aktivisti Udruženja za društvena istraživanja i komunikaciju, iz Sarajeva, BiH.

Ovomom prilikom bili su istaknuti sledeći transparenti: Odgovornost, Solidarnost, 11. jul - Dan sećanja na genocid u Srebrenici - Proglasite, Nacionalizam ubija, Mi nećemo da budemo senke, mi hoćemo da budemo svedoci.

Ovom prilikom pročitano je gore navedeno Otvoreno pismo najvišim predstavnicima Republike Srbije u kome se zahteva da Skupština Srbije donese Rezoluciju, po ugledu na Evropski parlament, kojom bi se 11. jul proglasio Danom sećanja na genocid u Srebrenici. U ovoj akciji učestvovalo je preko 150 osoba.

- 10. jul, Beograd: „*Nikada nećemo zaboraviti genocid u Srebrenici*“: stajanje u crnini i ćutanju a izvedena je i scenska akcija “Pamtimo - Srebrenica - 8372”, u organizaciji Mreže ŽuC-a i Udruženja za društvena istraživanja i komunikaciju, iz Sarajeva, BiH. Ovom mirovnom akcijom u kojoj je učestvovalo preko 100 aktivistkinja i aktivista iz cele Srbije nastavljena je izgradnja živog spomenika žrtvama genocida u Srebrenici. ‘Preseljenjem’ Srebrenice na Trg Republike u Beogradu, sa 8.372 imena žrtava genocida, upozoreno da se ne mogu zatvarati oči pred počinjenim genocidom, i da samo suočavanje sa njim može doprineti uspostavljanju političke kulture kažnjivosti zločina.

04. avgust, Zagreb: “*Zločini u Oluji su odgovornost svih nas*”. Udruženje za društvena istraživanja i komunikacije (Sarajevo), Centar žene žrtve rata-ROSA (Zagreb), Centar za građansku hrabrost i Ženska mreža Hrvatske, su u povodu devetnaeste godišnjice od vojne operacije Oluja 1995. godine, održale zajedničko obilježavanje i kako bi izrazile počast žrtvama ove vojne operacije. U Sarajevu, 07.08.2014. god. ispred katedrale Presveta Srca Isusova, na Trgu fra Grge Martića, od 18:00h do 19:30h, i u Zagrebu, 04.08.2014. god. na Trgu bana Jelačića od 11:00 do 11:30h, stajale/i u crnini sa transparentima i u šutnji.

2. Posećivanje mesta zločina počinjenih u naše ime

- 8. – 11. jul: “*Mirovni aktivizam – aktivistički biciklizam - Srebrenica 2014*“: Marš mira od Beograda do Srebrenice. Organizatori su grupa aktivista i aktivistkinja (Eva Dinić, Vladimir Jevtić i Nina Đurđević Filipović) u saradnji sa organizacijom SOS Vlasotince i Mrežom Žena u crnom Srbije a uz podršku Ženskog fonda Rekonstrukcija.

Ova akcija je organizovana po drugi put ove godine: iz Beograda je krenulo devet biciklista i biciklistkinja. Učesnice i učesnici ovog biciklističkog pohoda želeli su da podsete stanovnike/ce zapadne Srbije i Podrinja na ulogu Srbije u ratu u Bosni i Hercegovini. Tokom rata u Bosni i Hercegovini pomenuto područje je služilo često kao logistička podrška za pohode raznih vojnih i paravojnih formacija koje su ratovala na teritoriji Bosne i Hercegovine. Učesnice/i ove mirovne akcije je 8. jula iz Beograda krenula preko Valjeva gde je organizovana mirovna akcija.

- 11. jul, Potočari/Srebrenica – “*Pamćenje i odgovornost*”, solidarnost sa žrtvama zločina počinjenim u naše ime: Oko 50 aktivistkinja i aktivista Mreže Žena u crnom Srbije i srodnih organizacija prisustvovalo je komemoraciji/dženazi i ukopu 409 žrtava genocida. U Memorijalnom centru Potočari ukopano je 175 žrtava. Do sada je ukopano 6 066 žrtava i još više od 2 000 nalazi se u tajnim masovnim grobnicama u području Podrinja.

- 18. jul, Beograd - obeležavanje šesnaeste godišnjice zločina nad civilima srpske nacionalnosti na Kosovu: U znak sećanja na ubistvo 25 civila srpske nacionalnosti, jula 1998. godine, na području opštine Orahovac, u selima Opteruša i Retimlje održan je komemorativni čin na groblju Orlovača, u organizaciji Udruženja porodica kidnapovanih i nestalih lica na Kosovu. Ovom prilikom aktivisti/kinje Žena u crnom iz Beograda su položile venac sa izrazima saosećanja i solidarnosti sa porodicama žrtava ovog zločina.

- 23. jul „*Stop izraelskoj agresiji na Gazu*“: Povodom aktuelne političke situacije u Gazi, Žene u crnom su 25. jula 2014. godine, organizovale stajanje u crnini i ćutanju, na Trgu Republike u Beogradu. Na protestu je bilo dvadesetak aktivistkinja Žena u crnom, ali su stajanju

prisustvovala i aktivistkinje iz Zagreba (Centar za žene žrtve rata i Centar za ženske studije), Skopja (Savet za rodnu ravnopravnost), Kotora (Centar za žensko i mirovno obrazovanje). Takođe, svoju solidarnost protestu Žena u crnom su pružile i aktivistkinje Autonomnog ženskog centra i Rekonstrukcije ženskog fonda iz Beograda.

- 5. i 6. avgust *Trnopolje i Omarska, Bosna i Hercegovina*: Na poziv Saveza logoraša BiH i Saveza logoraša Prijedora, aktivista ŽuC-a Goran Lazin posetio je bivše koncentracione logore Trnopolje i Omarska, (na kompleksu istoimenog rudnika). U pomenutom konc-logoru srpska vojska i policija držale su u zatočeništvu oko 6 000 osoba bošnjačke i hrvatske nacionalnosti, a u logoru je ubijeno od 700-900 osoba. 6. avgusta obeležen je datum zatvaranja pomenutog logora. Ova poseta je odavanje počte nastradalima, solidarnosti sa preživelim, ali i podrška izgradnji Memorijalnog centra na prostoru bivšeg logora Omarska.

3. Umetnički angažman u suočavanju s prošlošću

- 4. septembar, *Vrnjačka Banja*: „*Prisustvo odsustva*“ (50 min.) – pozorišna instalacija na osnovu istoimene predstave, a bavi se nestalim ljudima, kako na prostoru bivše Jugoslavije, tako i u celom svetu.

Predstava DAH teatra "Prisustvo odsustva" se bavi temama: Kako napraviti mesto sećanja? Šta je to što može da zabeleži odsustvo? Kako ne ponavljati užas koji se dogodio, već napraviti nešto što omogućava životu da se odvija dalje, na zdravijem nivou.

Režija i dramaturgija: Dijana Milošević

Igra: Maja Vujović

Scenografija: Neša Paripović

Kostim: DAH Teatar i Marija Marković

Asistent reditelja: Mladen Lukešević

Saradnica – konsultantkinja: Klaudija Bernardi

U predstavi su korišćene autentične ispovesti Samre Alić, Olgice Božanić, Eme Čekić, Cice Janković, Dragice Majstorović, Slavice Marinković, Beške Avdić, Ismete Dardagan, Fadile Grahić, Hahife Hasanović, Enise Hasanović, Mirsade Lupić, Mevludina Lupića, Šife Musić, Ajke Selimović, Mevle Selimović, Suvade Selimović i Zarfe Suljić.

Korišćeni odlomci iz tekstova: „Krug ljubavi nasuprot smrti: Svedočenja Majki sa Majskog trga“ Matilda Melibovski; „Sećam se Julije: Glasovi nestalih“ Erik Stener Karlson; „Jedna bezbrojna smrt“ Nora Strejilević; „Umetnost kazivanja istine – pripovedanje o autoritarnom režimu“ uredili: Ksenija Bilbija, Džo Elen Fer, Sintia E. Milton, Li A. Pejn; „Na vrhuncu beznađa“ Emil Sioran; „Funes, onaj koji pamti“ H.L. Borhes; „Nemeza“ Ričard Muler; „Mudrost zemlje“ Ana Voigt i Nevil Druri i originalni tekstovi umetnica/ka iz DAH Teatra.

Izveštaj priredile/i: Staša Zajović i Miloš Urošević uz podršku Nele Pamuković